

УДК 504.05:591.1(477)

<https://doi.org/10.33994/kndise.2026.71.07>

Міняйло Анатолій

*кандидат сільськогосподарських наук, доцент,
судовий експерт Українського науково-дослідного інституту
спеціальної техніки та судових експертиз*

Служби безпеки України

<https://orcid.org/0000-0003-0959-0855>

ma.anatoliy@gmail.com

Стасюк Надія

*доктор філософії зі спеціальності 081 «Право»,
доцент кафедри адміністративного та фінансового права,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України*

<https://orcid.org/0000-0003-2514-154X>

stasuknadia@nubip.edu.ua

Новицький Василь

*доктор сільськогосподарських наук, голова Науково-
технічної ради Всеукраїнської асоціації мисливців та
користувачів мисливських угідь, директор ГО «Український
інститут соціальних та екологічних стратегій»*

<https://orcid.org/0000-0003-2599-5510>

vasiliy_nov@ukr.net

Міняйло Надія

*доктор філософії в галузі знань «Природничі науки»
заступник завідувача відділу аспірантури Національного
університету біоресурсів і природокористування України*

<https://orcid.org/0000-0002-5191-6057>

nadia_m@it.nubip.edu.ua

Бібліографічний опис статті: Міняйло А., Стасюк Н., Новицький В., Міняйло Н. (2026). Екоцид тваринного світу: поняття, проблематика, методологія. *Криміналістика і судова експертиза*, 71, 97–111. doi: <https://doi.org/10.33994/kndise.2026.71.07>

ЕКОЦИД ТВАРИННОГО СВІТУ: ПОНЯТТЯ, ПРОБЛЕМАТИКА, МЕТОДОЛОГІЯ

Анотація. У статті досліджено теоретико-методологічні та правові аспекти встановлення ознак екоциду тваринного світу в умовах сучасних воєнних конфліктів. Проаналізовано чинні нормативно-правові підходи до трактування екоциду та виявлено їхню недостатню конкретизованість щодо визначення критеріїв масового знищення фауни. Обґрунтовано необхідність удосконалення наукових підходів до ідентифікації зооциду з урахуванням багаторівневої організації біологічних систем — від популяційного до екосистемного та просторово-адміністративного рівнів. Встановлено, що відсутність чітких кількісних і територіальних параметрів призводить до ускладнення кримінально-правової кваліфікації правопорушень проти тваринного світу та знижує ефективність правозастосовної практики. Запропоновано диференційований підхід до оцінки шкоди фауністичним комплексам залежно від масштабу втрат, ступеня порушення екосистемних зв'язків і можливостей відновлення популяцій, що має враховуватися під час формування механізмів відповідальності за екоцид. Наголошено на недоцільності надмірної глобалізації поняття «екоцид» до загальнодержавного рівня, оскільки це ускладнює фіксацію локальних, але екологічно критичних випадків масового знищення тварин. Отримані **результати** можуть бути використані для вдосконалення національного екологічного та кримінального законодавства, методик екологічної експертизи та практики розслідування правопорушень проти довкілля. У науковому контексті автори пропонують розглядати масове знищення диких тварин як протиправне винищення значної кількості особин, що належать до однієї або кількох таксономічних категорій, у межах спеціально визначеної території чи акваторії. Критерієм такого знищення є перевищення рівня смертності тварин над середньорічним показником природної смертності щонайменше у три рази або ж виникнення ситуації, за якої щонайменше одна таксономічна категорія опиняється під реальною загрозою зникнення в межах однієї чи кількох адміністративно-територіальних одиниць.

Такий підхід забезпечує наукову обґрунтованість, правову визначеність і уніфікованість оцінки екологічних збитків, що є важливим для подальшого застосування результатів у правозастосовній та експертно-екологічній практиці.

Ключові слова: екоцид, зооцид, тваринний світ, зооекоцид, масове знищення тваринного світу, Національна рамка кваліфікацій завдання шкоди тваринному світу, кримінальне правопорушення.

Miniailo Anatolii

*Ph.D., Associate Professor, Forensic Expert,
Ukrainian Research Institute of Special
Equipment and Forensic Expertise of the SSU*
 <https://orcid.org/0000-0003-0959-0855>
ma.anatoliy@gmail.com

Stasiuk Nadiia

*PhD, Associate Professor of Administrative and Financial Law
National University of Life and Environmental Sciences
of Ukraine*

<https://orcid.org/0000-0003-2514-154X>
stasuknadia@nubip.edu.ua

Novytskyi Vasyl

*Doctor of Agricultural Sciences, Chairman of the Scientific
and Technical Council of the All-Ukrainian Association
of Hunters and Hunting Ground Users*

<https://orcid.org/0000-0003-2599-5510>
vasiliy_nov@ukr.net

Miniailo Nadia

*Doctor of Philosophy in Natural Sciences,
Deputy Head of the postgraduate Department,
National University of Life and
Environmental Sciences of Ukraine*

<https://orcid.org/0000-0002-5191-6057>
nadia_m@it.nubip.edu.ua

ECOCIDE OF THE ANIMAL WORLD: CONCEPT, ISSUES, METHODOLOGY

To cite this article: Miniailo, A., Stasiuk, N., Novytskyi, V., Miniailo, N. (2026). Ekotsyd tvarynnoho svitu: poniattia, problematyka, metodolohiia [Ecocide of the animal world: concept, issues, methodology]. *Criminalistics and Forensics*, 71, 97–111. doi: <https://doi.org/10.33994/kndise.2026.71.07>

Abstract. The article examines the theoretical, methodological, and legal aspects of establishing signs of ecocide of the animal world in the context of modern military conflicts. It analyses current regulatory and legal approaches to the interpretation of ecocide and identifies their lack of specificity in defining the criteria for mass destruction of fauna. The need to improve scientific approaches to the identification of zoocide, taking into account the multi-level organisation of biological systems — from the population to the ecosystem and spatial-administrative levels — is substantiated. It has been established that the absence of clear quantitative and territorial parameters complicates the criminal law classification of offences against the animal world and reduces the effectiveness of law enforcement practice. A differentiated approach to assess-

ing damage to faunal complexes depending on the scale of losses, the degree of disruption of ecosystem links and the possibilities for population recovery is proposed, which should be taken into account when developing mechanisms of responsibility for ecocide. The authors emphasise the inappropriateness of excessive globalisation of the concept of 'ecocide' to the national level, as this complicates the recording of local but ecologically critical cases of mass destruction of animals. The results obtained can be used to improve national environmental and criminal legislation, environmental assessment methodologies, and practices for investigating environmental offences. In a scientific context, the authors propose to consider the mass destruction of wild animals as the unlawful extermination of a significant number of individuals belonging to one or more taxonomic categories within a specifically defined territory or water area. The criterion for such destruction is when the mortality rate of animals exceeds the average annual natural mortality rate by at least three times, or when a situation arises in which at least one taxonomic category is under a real threat of extinction within one or more administrative-territorial units. This approach ensures scientific validity, legal certainty and uniformity in the assessment of environmental damage, which is important for the further application of the results in law enforcement and expert environmental practice.

Key words: ecocide, zoocide, fauna, zoecocide, mass destruction of fauna, National Qualification Framework for Harming Wildlife, Criminal Offense.

Постановка проблеми

Російська Федерація системно застосовує руйнування природного середовища як інструмент ведення неспровокованої збройної агресії проти України, що спричиняє масштабні та довготривалі екологічні наслідки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Унаслідок активних бойових дій під потенційною загрозою забруднення перебуває близько 188 тис. км² ґрунтового покриву; у зоні воєнних дій опинилися 393 об'єкти природно-заповідного фонду; зафіксовано пожежі на площі 298 тис. га лісових екосистем і 1 438 тис. га трав'яної рослинності, що разом із горінням нафтопродуктів призвело до суттєвого погіршення якості атмосферного повітря. Загалом унаслідок воєнних дій до атмосфери було викинуто близько 5,5 млн тонн забруднювальних речовин. Станом на початок 2025 року сумарні збитки, завдані агресором довікілью України, перевищують 2,6 трлн грн, з яких близько 1 трлн грн припадає на деградацію та забруднення ґрунтів, 773 млрд грн — на погіршення стану атмосферного повітря, 84 млрд грн — на втрати водних ресурсів,

а 628 млрд грн становлять збитки, завдані природно-заповідному фонду [1, 2]. Подібні дії за своїм змістом і масштабами можуть бути кваліфіковані як екоцид, однак їх правове доведення залишається складним і не завжди успішним.

У контексті зростання кількості міждержавних збройних конфліктів окреслена проблема набула глобальної актуальності. Водночас наукові та правові підходи до її вирішення поки що не забезпечили формування узгодженої системи нормативного регулювання, зокрема щодо встановлення чітких критеріїв ідентифікації екоциду, визначення меж кримінальної відповідальності фізичних і юридичних осіб, а також суб'єктів міжнародного права, і створення дієвих методик обчислення повного обсягу екологічних репарацій. Дискусії стосовно уніфікованого визначення поняття «екоцид» та його структурних ознак тривають у міжнародному експертному середовищі понад півстоліття [3, 4].

Мета дослідження

Важливим етапом у розвитку правового регулювання цієї сфери стало ухвалення у 2024 році Директиви 2024/1203 «Про кримінально-правову охорону довкілля», прийнятої Європейським парламентом та Радою Європейського Союзу, яка замінила попередні директиви 2008/99/ЄС та 2009/123/ЄС. Подальшим ключовим кроком має стати імплементація положень щодо екоциду до 2026 року в національне законодавство держав — членів ЄС, а в перспективі — його закріплення у Міжнародному кримінальному суді (далі — МКС) шляхом внесення відповідних змін до Римського статуту. З огляду на те, що держави Європейського Союзу становлять значну частку учасників МКС, такі кроки можуть стати вагомим чинником міжнародного визнання екоциду як окремого складу міжнародного злочину [5 - 8].

Відповідно до положень статті 441 Кримінального кодексу України [9] екоцид визначається як масове знищення рослинного або тваринного світу, отруєння атмосферного повітря чи водних ресурсів, а також вчинення інших дій, здатних спричинити екологічну катастрофу. З огляду на це, такі дії, як цілеспрямовані удари по підприємствах нафтохімічної промисловості, об'єктах електроенергетики та інших потенційно небезпечних виробництвах, а також масштабне руйнування природних територій разом із їхніми фіто- та зооценозами, гідротехнічними спорудами та річковими дамбами, мають розглядатися передусім у площині розслідування злочину екоциду.

Водночас під час визначення загальних екологічних втрат серед низки причинно-наслідкових компонентів екоциду фактично не враховується шкода, завдана тваринному світу. Однією з ключових ознак екоциду щодо фауни (у науковій літературі також пропонуються терміни «зооцид», «зооекоцид») слід вважати саме масове знищення диких тварин, за яке чинним кримінальним законодав-

ством передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років. Однак правове регулювання цього питання в національному законодавстві фактично обмежується лише загальним формулюванням, що знижує дієвість відповідної норми, оскільки вона оперує переважно оціночними категоріями, які не мають чітких кількісних критеріїв [10].

Крім того, у суміжних нормативно-правових актах України, зокрема у законах «Про охорону навколишнього природного середовища» [11], «Про тваринний світ» [12] та «Про захист тварин від жорстокого поводження» [13], відсутні положення, що конкретизували б зміст поняття «масове знищення» диких тварин. Як наслідок, протягом останніх десятиліть в Україні не було ухвалено жодного судового вироку, в якому дії щодо знищення тваринного світу були б кваліфіковані як екоцид, у тому числі в межах численних кримінальних проваджень, відкритих у зв'язку з воєнними діями протягом 2014–2024 років.

У зв'язку з цим, у контексті встановлення фактів зооциду доцільним є зосередження наукових досліджень на уточненні дефініції цього поняття та розробленні методологічних підходів до фіксації масового знищення фауни як його визначальної ознаки на різних рівнях організації біологічних і геосистем.

Такі завдання є складними та фактично новаторськими як для національної, так і для світової наукової та криміналістичної практики. Повна відмова від оціночних суджень у цій сфері навряд чи можлива, однак норми статті 441 Кримінального кодексу України [9] можуть набути більшої прикладної ефективності за умови закріплення в законодавстві механізму відсилання до спеціалізованих законів і підзаконних актів, що деталізують критерії встановлення складу правопорушення екоциду.

Такий підхід видається найбільш обґрунтованим, оскільки попередні спроби міжнародної експертної спільноти виробити універсальну модель правового механізму ідентифікації екоциду не мали практичного результату і здебільшого залишалися на рівні декларативних положень. Аналогічно до розв'язання складної системи рівнянь із численними невідомими, проблема правової кваліфікації екоциду потребує поділу на окремі підзадачі з метою встановлення ключових змінних. У такому випадку такими змінними виступають фактична або розрахункова чисельність знищених особин і їх угруповань, кількість уражених таксономічних категорій, співвідношення загиблої чисельності до загальної чисельності популяції у межах конкретних адміністративно-територіальних одиниць або держави загалом, площі територій, на яких відбулося масове знищення тварин, а також частка цих площ відносно площ відповідних адміністративних одиниць чи країни в цілому. Така деталізація дасть змогу забезпечити науково обґрунтовану та юридично визначену оцінку масштабів шкоди, завданої тваринному світу внаслідок воєнних дій.

Нещодавно українськими науковцями [14] було здійснено низку принципово нових кроків щодо формування науково обґрунтованих критеріїв загального визначення екоциду та запропоновано авторське тлумачення цього поняття, згідно з яким екоцид розглядається як таке антропогенне діяння, що спричинило втрату природних екосистем або їхніх окремих компонентів, які втратили здатність до самовідновлення чи не здатні до нього, створює високі ризики виникнення надзвичайних екологічних ситуацій, негативних процесів і явищ, призводить до втрати біорізноманіття в межах держави та, як наслідок, негативно впливає на стан довкілля і добробут суспільства. При цьому ключовими категоріями запропонованого підходу виступають оцінка поточного стану екосистем та аналіз динаміки їхніх змін.

Разом з тим, визнаючи новизну підходів і значний внесок зазначених дослідників у розроблення теоретичних засад проблематики екоциду, слід констатувати наявність концептуальних розбіжностей щодо визначення масштабів шкоди, яка має кваліфікуватися як екоцид тваринного світу. На нашу думку, запропоновані геосистемно-адміністративні параметри є надмірно широкими та певною мірою лояльними для цілей криміналізації зооекоциду, відповідальність за який доцільно встановлювати диференційовано з урахуванням конкретних видів тварин, особливостей їхніх популяцій, просторових меж поширення та рівня екологічної вразливості окремих територій і держав.

У цьому контексті формулювання поняття «масове знищення тваринного світу» виключно на популяційному та/або біогеоценотичному (екосистемному) рівнях видається методично обмеженим і недостатньо коректним. Такий підхід потенційно призведе до істотного звуження кола випадків, які можуть підпадати під кримінально-правову кваліфікацію, що, своєю чергою, сприятиме суттєвому ускладненню або навіть унеможливленню розслідування та судового розгляду відповідних кримінальних проваджень.

З огляду на викладене, доцільним є формування більш комплексного та багаторівневого підходу до визначення фактів масового знищення фауни, який поєднував би популяційні, видові, екосистемні та просторово-адміністративні критерії оцінювання. Саме тому наші пропозиції щодо розв'язання поставленої науково-прикладної задачі ґрунтуються на реалізації трьох фундаментальних кроків.

Крок 1. Ввести у національне законодавство правове визначення поняттю «масове знищення диких тварин». Так, у Законі України «Про тваринний світ» єдина нерозтлумачена згадка цього терміна належать до частини другої статті 52¹ «Заборонені знаряддя добування об'єктів тваринного світу» [12] в наступному контексті: «Забороняються знаряддя добування об'єктів тваринного світу, що призводять до калічення диких тварин, їх страждань та масового без-

контрольного знищення». Отже, логічним є доповнення саме згаданої статті частиною третьою наступного змісту:

«Масовим знищенням диких тварин вважається незаконне знищення значної кількості тварин однієї або декількох таксономічних категорій на конкретно визначеній території (акваторії) за якого рівень їх загибелі перевищив середньорічний показник природної смертності у три і більше рази або в результаті якого хоча б одна таксономічна категорія тварин опинилася під загрозою вимирання в межах однієї чи декількох адміністративно-територіальних одиниць».

Пропоноване нами визначення є збірним з низки закордонних концепцій [15] з авторським доопрацюванням. Попри наявність оціночних суджень воно все ж набуває ознак рамкової правової норми, орієнтованої на подальшу розробку деталізованих підзаконних актів, що може бути визначено частиною четвертою статті 52¹ вищезгаданого Закону [12] в такій редакції (*Крок II*):

«Факти масового знищення диких тварин підтверджуються відповідними експертними (науково-експертними) висновками відповідно до цього Закону [12] та Національної рамки кваліфікацій завдання шкоди тваринному світу (далі - Національна рамка). Порядок здійснення експертизи та підготовки експертних (науково-експертних) висновків щодо масового знищення диких тварин встановлюється Кабінетом Міністрів України».

Крок III. Власне розробка Національної рамки, як складової Порядку здійснення експертизи та підготовки експертних висновків щодо масового знищення диких тварин або окремого нормативного акта.

Таким чином, запропонована еколого-правова концепція передбачає застосування диференційованих параметрів обрахунків для конкретних таксономічних категорій тварин на відповідних біологічних і геосистемних рівнях їх організації з можливою юридичною прив'язкою до будь-яких типів: Антитерористична операція (далі – АТО) – від елементарного (Об'єднаної територіальної громади (далі – ОТГ), об'єкт Природно-заповідного фонду України (далі – ПЗФ)) до макрорівня (район, область, держава). На наше переконання, нині це найбільш перспективний шлях, який дасть змогу об'єктивно встановити масовість знищення, передусім хребетних тварин – від фонового для домінуючих екосистем України зайця сірого (*Lepus europaeus* Pallas 1778) до надзвичайно рідкісного зубра (*Bison bonasus* L. 1758) [15, 16]. На прикладі цих видів пропонуємо розглянути практичне застосування Національної рамки, яка може містити представлені або ж подібні параметри (табл. 1).

Кваліфікаційний параметр № 1 – представляє ключові фактичні величини. Показник критичної чисельності (crit) може розглядатися самостійно від решти критеріїв. Тобто, за досягнення або перевищення його значення, знищення тваринного світу автоматично ква-

ліфікується як масове. Показник мінімальної чисельності (min) слугує пороговим значенням (підставою) для встановлення масовості знищення тварин з урахуванням кваліфікаційних параметрів № 2, 3. Останні, навпаки, часто будуть взаємопов'язаними, де локальне знищення об'єктів тваринного світу, за необхідності, підкріплюватиметься встановленням граничних площ постраждалих територій.

Таблиця 1

Зразок Національної рамки кваліфікацій завдання шкоди тваринному світу в частині встановлення зоокоциду

№ п/п	Кваліфікаційні параметри		Таксономічні категорії (вид, рід, родина, ряд тощо)	
			Зубр (<i>Bison bonasus</i>)	Заєць сірий (<i>Lepus europaeus</i>)
Масове знищення				
1	Фактичні мінімальна та критична чисельність тварин, знищених суб'єктом правопорушення, ос.	crit	≥ 3	≥ 120
		min	3	50
2	Відношення кількості знищених особин до фактичної або розрахункової чисельності угруповання в межах постраждалих АТО, %		≥ 30	≥ 60
3	Сумарна площа територій в межах постраждалих АТО, на яких виявлено масове знищення тварин, га		–	≥ 500

Розглянемо декілька практичних прикладів використання Національної рамки задля аргументування пропонованих кваліфікаційних параметрів.

Параметр 1. Поліція зупиняє транспортний засіб на автомобільній дорозі загального користування, у якому виявляє 122 відстріляні особини зайця сірого. В ході слідства виявляється, що ці тварини були добуті шляхом здійснення незаконного полювання на територіях декількох мисливських господарств (ОТГ) впродовж двох діб. Встановити об'єктивні просторові критерії та пропорційну належність до них добутих тварин не видається можливим. Але факт

масового знищення може бути доведений за кваліфікаційним параметром № 1 (критична кількість особин одного виду, знищених суб'єктом правопорушення).

Параметр 2. Може бути застосований перш за все до випадків, якщо відбувається забруднення (отруєння) значних територій (акваторій) в масштабах адміністративного району і більше, у тих ситуаціях коли повністю чи частково доведеться керуватися розрахунковими величинами.

Параметр 3. В мисливських угіддях, за даними первинних обліків, нараховувалося 92 особини зайця сірого. У результаті внесення місцевим суб'єктом господарювання заборонених пестицидів на території 710 га орних земель там було знайдено отруєними 58 туюток тварин, що заразом перевищило порогове значення (min) та склало 63% від їх локальної чисельності, а отже може кваліфікуватися як екоцид місцевого значення.

Для різних країн та видів тварин параметри № 1-3 різнитимуться. Безперечно, що для завдання суттєвої або непоправної шкоди українській (470 ос.) та словацькій (80 ос.) метапопуляціям зубра мають бути знищеними різні чисельності тварин. Отже, подібні критерії повинні розроблятися місцевими вченими. Власне тому пропонувану оціночну шкалу ми називаємо Національною рамкою. У різних ситуаціях може виникати низка методичних проблем на кшталт, як користуватися сумарними міжвидовими величинами Національної рамки, коли жодна з них не досягає «масової» позначки?

Очевидно, з економіко-правових поглядів, допустимим є «горизонтальне» підсумування видових критеріїв кваліфікаційних параметрів, передусім № 1. Або, яким чином рахувати площі постраждалих територій тощо. Це завдання створення цільових інструкцій, котрі можуть бути самостійними документами або ж відображеними у Порядку здійснення експертизи та підготовки експертних висновків щодо масового знищення диких тварин відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 10 травня 2022 р. № 575 «Про затвердження спеціальних такс для обчислення розміру шкоди, заподіяної порушенням законодавства про природно-заповідний фонд».

Окремої уваги потребує питання перегляду санкцій за вчинення зооциду, оскільки в окремих випадках завдана шкода може мати відносно обмежений характер або ж існуватимуть можливості її прямої компенсації шляхом застосування спеціальних природоохоронних заходів, зокрема цілеспрямованої інтродукції до природних біотопів популяцій тварин, відтворених або закуплених з метою відновлення порушених угруповань. У зв'язку з цим видається доцільним суттєво переглянути чинні підходи до встановлення кримінальної відповідальності за екоцид тваринного світу, передбачивши їх диференціацію залежно від масштабу завданої шкоди, рівня порушення екосистемних зв'язків та можливостей відновлення по-

пуляцій.

Зазначена диференціація має реалізовуватися як у напрямі посилення покарань за масштабні та незворотні втрати фауністичного різноманіття, так і в напрямі пом'якшення відповідальності у випадках локальних порушень, що можуть бути компенсовані ефективними відновлювальними заходами. Водночас доцільним є розширення спектра форм відповідальності, зокрема запровадження спеціальних механізмів реагування на випадки екоциду місцевого рівня, які відбуваються в межах окремих територіальних громад або інших адміністративно-просторових утворень.

Разом з тим слід наголосити, що поширена в наукових колах тенденція до надмірної просторової глобалізації поняття «екоцид», коли його ототожнюють майже виключно з масштабами всієї держави, є методологічно хибною. Такий підхід нівелює значущість локальних, але екологічно критичних втрат біорізноманіття та фактично ускладнює їх правову кваліфікацію. У підсумку це може призвести до недооцінки реальних загроз для природного середовища, що особливо небезпечно для фауністичних комплексів України, які зазнають істотного антропогенного та воєнного навантаження.

Окремим питанням постає перегляд норм покарання за зооцид, адже в деяких випадках шкода буде порівняно несуттєвою або ж існуватимуть механізми прямої компенсації завданих довікллю збитків, такі як цілеспрямована інтродукція в природні угіддя закупленого поголів'я. Тому вважаємо, що чинні норми відповідальності за злочини екоциду тваринного світу також мають зазнати суттєвої диференціації у напрямках як посилення, так і послаблення покарань, а також розширення їхніх прийнятних форм, в тому числі щодо вининення екоциду місцевого рівня (в межах ОТГ). Водночас хочемо вкотре підкреслити, пропонується багатьма вченими просторова глобалізація поняття «екоцид» до майже вседержавних масштабів – це науковий злочин, передусім – проти українського довіклля та зокрема його фауністичних комплексів.

Висновки

Проведений аналіз свідчить, що сучасні воєнні дії супроводжуються масштабними негативними впливами на довіклля, які можуть набувати ознак екоциду, зокрема щодо тваринного світу. Наявні нормативно-правові підходи до кваліфікації таких діянь залишаються недостатньо конкретизованими, оскільки оперують переважно оціночними категоріями та не містять чітких кількісних і просторових критеріїв визначення масового знищення фауни. Це ускладнює ефективну кримінально-правову оцінку відповідних екологічних злочинів та гальмує формування сталої правозастосовної практики.

Встановлено, що наукові підходи до трактування екоциду потребують подальшого уточнення з урахуванням багаторівневої ор-

ганізації біологічних систем, включаючи видовий, популяційний, екосистемний та геопросторовий рівні. Обґрунтовано доцільність диференційованого підходу до оцінки шкоди тваринному світу залежно від масштабу втрат, ступеня порушення екосистемних зв'язків і можливостей природного чи штучного відновлення популяцій.

Доведено, що чинні санкції за злочини, пов'язані з екоцидом фауни, мають бути переглянуті з позицій їх диференціації: посилення відповідальності за масштабні та незворотні втрати біорізноманіття і водночас запровадження гнучкіших форм реагування у випадках локальних порушень, які можуть бути компенсовані ефективними природоохоронними заходами.

Узагальнено, що надмірна глобалізація поняття «екоцид» до рівня всієї держави є методологічно необґрунтованою, оскільки знижує можливості фіксації локальних, але екологічно критичних випадків знищення тваринного світу. Запропонований комплексний підхід до визначення зооциду, що базується на системі кількісних, таксономічних та територіальних критеріїв, може слугувати науковою основою для вдосконалення національного законодавства, методик екологічної експертизи та практики розслідування екологічних злочинів в умовах воєнного впливу на довкілля.

Список використаних джерел:

1. Заподіяні війною збитки довкіллю України перевищили €65 мільярдів. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3928441-zapodiani-vijnou-zbitki-dovkillu-ukraini-perevisili-65-milardiv.html> (дата звернення 25.02.2026)
2. Воєнні дії завдають непоправної шкоди довкіллю: забруднення ґрунтів оцінюється в 1 трильйон гривень. URL: <https://superagronom.com/news/19749-voyenni-diyi-zavdayut-nepopravnoyi-shkodi-dovkillu-zabrudnennya-gruntiv-otsinyuyetsya-v-1-trilyon-griven> (дата звернення 25.02.2026)
3. В Україні відкрили 15 кримінальних справ про екоцид. URL: <https://sud.ua/uk/news/ukraine/312562-v-ukraine-otkryli-15-ugolovnykh-del-ob-ekotside> (дата звернення 25.02.2026)
4. В Україні вперше судитимуть за екоцид. URL: <https://acc.cv.ua/news/ukraine/v-ukrayini-vpershe-suditimut-za-ekocid-93547> (дата звернення 26.02.2026)
5. Директива 2024/1203 про кримінально-правову охорону довкілля. URL: <https://compass27.info/dyrektyva-pro-kryminalno-pravovu-ohoronu-dovkillu> (дата звернення 26.02.2026)
6. Що передбачає нова Директива ЄС про екологічні злочини. Greentransform.org.ua. URL: <https://greentransform.org.ua/shhoperedbachaye-nova-dyrektyva-yes-pro-ekologichni-zlochyny> (дата звернення 26.02.2026)
7. A Critical Evaluation of the New EU Environmental Crime Directive 2024/1203. URL: <https://eucrim.eu/articles/critical-evaluation-of-the>

new-eu-environmental-crime-directive (дата звернення 26.02.2026)

8. European Parliament proposes including “ecocide” in EU law. Stopecocide.earth. URL: <https://www.stopecocide.earth/breaking-news-2023/european-parliament-proposes-including-ecocide-in-eu-law> (дата звернення 26.02.2026)

9. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/ed20010405#Text> (дата звернення: 27.02.2026 р.)

10. Стасюк Н., Міняйло А., Бондарчук В. Правове регулювання екоциду в аспекті завданої шкоди тваринному світу в Україні. *Європейські перспективи*. №4 2025. URL: <https://doi.org/10.71404/EP.2025.4.14> (дата звернення 27.02.2026)

11. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (дата звернення: 01.03.2026)

12. Про тваринний світ: Закон України від 13.12.2001 р. № 2894-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2894-14#Text> (дата звернення: 01.03.2026)

13. Про захист тварин від жорстокого поводження: Закон України від 21.02.2006 р. № 3447-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3447-15#Text> (дата звернення: 01.03.2026)

14. Дідух Я. П., Баран С. І., Кравченко О. В. Куземко А. А., Мойсієнко І. І., Полянська К. В., Ходосовцев О. Є. Екоцид в українському та міжнародному законодавстві: поняття, ознаки та критерії. *Наукові перспективи*. 2024. № 5(47). С. 1139–1153. URL: <https://perspectives.prr.ua/index.php/np/article/view/11962> (дата звернення: 01.03.2026)

15. Perzanowski K., Smagol V. European bison in Ukraine threatened by Russian invasion. *European Bison Conservation Newsletter. Żubr i jego ochrona*. 2022. Vol. 14. P. 23–28.

16. Smagol V., Reshetylo O., Smagol V. The impact of Russian military aggression on Ukrainian subpopulations of the European bison. *European Bison Conservation Newsletter. Żubr i jego ochrona*. 2023. Vol. 15. P. 17–26.

References:

1. Zapodiiani viinoiu zbytky dovkilliu Ukrainy perevshchly €65 miliardiv [Environmental damage caused by the war in Ukraine exceeded €65 billion]. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3928441-zapodiiani-vijnou-zbitki-dovkillu-ukraini-perevisili-65-milardiv.html> (accessed: 25.02.2026) [in Ukrainian].

2. Voienni dii zavdaiut nepopravnoi shkody dovkilliu: zabrudnennia gruntiv otsiniuietsia v 1 trylion hryven [Military actions cause irreparable damage to the environment: soil pollution is estimated at UAH 1 trillion]. URL: <https://superagronom.com/news/19749-voyenni-diyi-zavdayut-nepopravnoyi-shkodi-dovkilliu-zabrudnennya-gruntiv-otsiniuyetsya-v-1-trilyon-griven> (accessed: 25.02.2026) [in Ukrainian].

3. V Ukraini vidkryly 15 kryminalnykh sprav pro ekotsyd [Fifteen criminal cases on ecocide have been opened in Ukraine]. URL: https://sud.ua/uk/news/ukraine/312562-v-ukraine-otkryli-15-ugolovnykh-del-ob-ekotside#google_vignette (accessed: 25.02.2026) [in Ukrainian].

4. V Ukraini vpershe sudytymut za ekotsyd [In Ukraine, a person will be tried for ecocide for the first time]. URL: <https://acc.cv.ua/news/ukraine/v-ukrayini-vpershe-suditimut-za-ekocid-93547> (accessed: 26.02.2026) [in Ukrainian].

5. Dyrektyva 2024/1203 pro kryminalno-pravovu okhoronu dovkillia [Directive 2024/1203 on the protection of the environment through criminal law]. URL: <https://compass27.info/dyrektyva-pro-kryminalno-pravovu-okhoronu-dovkillya> (accessed: 26.02.2026) [in Ukrainian].

6. Shcho peredbachaie nova Dyrektyva YeS pro ekolohichni zlochyny [What the new EU Directive on environmental crimes provides for]. Greentransform.org.ua. URL: <https://greentransform.org.ua/shho-peredbachaie-nova-dyrektyva-yes-pro-ekologichni-zlochyny> (accessed: 26.02.2026) [in Ukrainian].

7. A critical evaluation of the new EU Environmental Crime Directive 2024/1203. URL: <https://eucrim.eu/articles/critical-evaluation-of-the-new-eu-environmental-crime-directive> (accessed: 26.02.2026) [in English].

8. European Parliament proposes including “ecocide” in EU law. Stop Ecocide. URL: <https://www.stopecocide.earth/breaking-news-2023/european-parliament-proposes-including-ecocide-in-eu-law> (accessed: 26.02.2026) [in English].

9. Kryminalnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 05.04.2001 No. 2341-III [Criminal Code of Ukraine: Law of Ukraine dated April 5, 2001 No. 2341-III]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/ed20010405#Text> (accessed: 27.02.2026) [in Ukrainian].

10. Stasiuk N., Miniailo A., Bondarchuk V. (2025). Pravove rehuliuвання ekotsydu v aspekti zavdanoi shkody tvarynnomu svitu v Ukraini [Legal regulation of ecocide in terms of damage caused to wildlife in Ukraine]. *Yevropeys'ki perspektyvy*, 4, 96–102. URL: <https://doi.org/10.71404/EP.2025.4.14> (accessed: 27.02.2026) [in Ukrainian].

11. Pro okhoronu navkolyshnoho pryrodnogo seredovyshcha: Zakon Ukrainy vid 25.06.1991 No. 1264-XII [On Environmental Protection: Law of Ukraine dated June 25, 1991 No. 1264-XII]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (accessed: 01.03.2026) [in Ukrainian].

12. Pro tvarynni svit: Zakon Ukrainy vid 13.12.2001 No. 2894-III [On the Animal World: Law of Ukraine dated December 13, 2001 No. 2894-III]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2894-14#Text> (accessed: 01.03.2026) [in Ukrainian].

13. Pro zakhyst tvaryn vid zhorstokoho povodzhennia: Zakon Ukrainy vid 21.02.2006 No. 3447-IV [On the Protection of Animals from Cruel Treatment: Law of Ukraine dated February 21, 2006 No. 3447-IV]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3447-15#Text> (accessed: 01.03.2026)

[in Ukrainian].

14. Didukh YA. P., Baran S. I., Kravchenko O. V. Kuzemko A. A., Moysiyyenko I. I., Polyans'ka K. V., Khodosovtsev O. YE. Ekotsyd v ukrayins'komu ta mizhnarodnomu zakonodavstvi: ponyattya, oznaky ta kryteriyi. *Naukovi perspektyvy*. № 5(47) 2024. S. 1139–1153. URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/11962> (accesse: 01.03.2026)

15. Perzanowski K., Smagol V. European bison in Ukraine threatened by Russian invasion. *European Bison Conservation Newsletter. Żubr i jego ochrona*. 2022. Vol. 14. P. 23–28 [in English].

16. Smagol V., Reshetylo O., Smagol V. The impact of Russian military aggression on Ukrainian subpopulations of the European bison. *European Bison Conservation Newsletter. Żubr i jego ochrona*. 2023. Vol. 15. P. 17–26 [in English].

Надійшла до редакції / Received: 04.03.2026

Отримана після доопрацювання / Received after revision: 20.04.2026

Прийнято до друку / Accepted for publication: 22.04.2026

Опубліковано / Published: 29.05.2026

Фінансування: відсутнє / Funding: none.

Конфлікт інтересів: автор(и) заявляє(ють) про відсутність конфлікту інтересів / Conflict of interest: the author(s) declare no conflict of interest.

Дотримання етичних норм: дослідження виконано з дотриманням принципів академічної доброчесності / Ethical compliance: the study was conducted in accordance with the principles of academic integrity.

Дані дослідження: усі дані, необхідні для обґрунтування висновків, наведено у статті / Research data: all data necessary to substantiate the conclusions are presented in the article.